

ועדיין יש מקום עיון: הרי בשעה שהחפץ באויר אין לו דמים, כי מי יקנהו במצב זה, ואם כן מה הצד לחייב את השובר והרי שבר כלי שאין לו כל ערך? ואכן שיטת הרמב"ן (במלחמות ה' להלן כו): שהשובר ודאי פטור, והדין בגמרא אינו אלא אם הזורק חייב אם לאו; האם מעשה זריקתו כבר חייבו, הגם שבפועל נשבר ע"י אחר, או יש ללכת אחר השבירה בפועל.

וצריך לומר ששיטת רש"י ושאר הראשונים שחייבים על הזק חפץ גם אם אינו ראוי למכירה בפועל, כי המזיק חפץ אינו חיובו בא על הפחתת שוויו אלא על עצם הנזק בגוף החפץ. וזה דלא כדברי הנתיבות-המשפט (קמח). ודבריו נכונים בשיטת הרמב"ן שהשובר פטור מפני שאין לו דמים הגם שהזיק דבר של חברו בידיים (עפ"י חידושי הגר"ט ב"ק קכו-ז).

ולשיטת הרמב"ן יש מקום לומר שרבה שמחייב את הזורק משום דבתר מעיקרא אזלינן, הא אם בתר תבר מנא אזלינן – פטור, כי הולך הוא לשיטתו (להלן צח). שהגרמי פטור, אבל לדעת הדין דינא דגרמי, יש לחייבו על הפחת שהפחית את שוויו של החפץ בזריקתו. ובזה מיושבים פסקי הרמב"ם (הגר"ט שם).

כתבו בתוספות שאם זרק אבן או חץ על הכלי, וקדם אחר ושברו – פשוט שהשני חייב, ולא שייך לומר 'מנא תבירא תבר' בכגון זה. והוסיפו שאם נאמר גם כאן 'מנא תבירא תבר' הרי לא משכחת צרורות חצי נזק, כי תמיד נידון החפץ כשבור, מיד עם התזת הצרור. 'וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו'. וכך היא שיטת הרשב"א.

בקצות החושן (שצ"א) הוכיח מדברי הרא"ש להלן שלא כדבריהם. הרא"ש דן על בהמה שהתזת צרורות ברגלה ברשות הרבים, וניתנו לרשות הניזק והזיקו שם, וכתב שאמנם אמרנו 'בתר מעיקרא אזלינן', אבל לענין חילוק רשויות נידון הדבר כהזק ברשות הניזק, שמ"מ קוראים אנו בזה ובער בשדה אחר. וכתב ה'קצות' שלדברי התוס' אין מקום מעיקרא לדון ולהשוות ל'בתר מעיקרא', שהרי הנידון הזה הוא כ'זרק חץ' ולא כ'זרק כלי' – ומוכח מהרא"ש שאינו סובר לחלק בין זריקת הכלי לזריקת אבן על הכלי (וכ"כ מהר"ל להוכיח מהרא"ש, אלא ששיטתו שם כהתוספות, בניגוד לדעת ה'קצות' שנקט לעיקר כדעה השניה, והוכיח כן מכמה ראשונים. וע"ע בהר צבי בבאור הוכחת הקצות מהרא"ש).

ובספרי האחרונים כתבו לדחות הוכחה זו בדרכים שונות; יש שחילקו בין אם דנים על הכלי בעצמו האם נחשב כשבור אם לאו [לענין חיוב של אדם אחר ששברו עתה], ובין הנידון על מקום הנזק שדן הרא"ש, שבשאלה זו אכן יש מקום להשוות 'זרק כלי' ל'זרק חץ' (נחלת דוד. וכן דחה בחידושי הגר"ט קכו, בסגנון שונה). בדרך אחרת: כשהנזק בא לידי גמר מפעולה זו, הולכים בתר מעיקרא אף בזריקת חץ, וכל דברי התוספות נאמרו רק כשבר אחר ושברו, שאז אין הנזק מתייחס אחר הראשון (אחיעזר ח"א יט, ו; זכרון יהונתן ח"מ ב. וע' נמו"י שהביא כדברי התוס' בשם הרא"ש. וזה מסייע לחילוק האחרונים).

ואת ראית התוס' – שאם בזרק חץ אומרים 'בתר מעיקרא', לא משכחת לה צרורות – דחה בקצוה"ח שאף שנחשב הכלי כשבור, מכל מקום לא נעשתה השבירה אלא על ידי כחו (וע' בחדושי הגר"ט). עוד כתב הקצות שאין לחלק בין בא אחר ושברו בידיים, ובין אם שבר ע"י חץ, בכחו (וע' בחדושי ר' מאיר שמחה מדווינסק).

כיוצא בזה נשאלת השאלה: מה הדין בשדרסה הבהמה על כלי ברשות הרבים, ונתגלגל לרשות היחיד ונשבר שם – האם נידון כמי שהזיקה ברשות הרבים (אם 'בתר מעיקרא אזלינן'), או אולי כמי שלקחה מרשות הרבים דבר והזיקתו ברשות היחיד. על צדדים שונים בשאלה זו, ע' מלא הרועים; חזון איש יא, טז; הר צבי; אילת השחר. וע"ע: רש"ש; קהלות יעקב כא, ו; שו"ת אור לציון ח"א ח"מ יא, ה.

דף יח

'דקאזיל מיניה מיניה'. אפשר שבא להשמיענו שאף על פי שגם ללא דחיפתו היה נשבר כתוצאה מפסיקת החבל, נמצא שלא הוסיף הזק בדחיפתו, אעפ"כ בפועל נעשה הנזק בגופו ולא בכחו. (וע' בחדושי ההפלאה ובתורת חיים).

'סבר כסומכוס דאמר צרורות נזק שלם משלם, וסבר לה כרבי יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת... אימור דשמעת ליה לרבי יהודה, בתם ונעשה מועד, במועד מתחילתו מי שמעת ליה'. יש להבין כיצד עלה על הדעת לומר 'צד תמות' בצרורות אליבא דסומכוס שמשלם נזק שלם מתחילתו. יש לבאר שענין משותף יש לצרורות ולקרן; בשניהם אין בעל השור אחראי לגמרי לתשלום הנזק, כי

הנוק נגדם בצירוף כח חיצוני; רצון הבהמה וכוונתה להזיק, בקרן [והוא ענין מחודש שנהיה בה, ואינו כח טבעי ובסיסי בהמה, וכעין שאמרו (יט): 'צרא קתקיף ליה'], וכן בצרורות – אותם צרורות ועצמים שהזיקו.

ויתכן שזה טעם תשלום 'מגופו' – מפני שאין ההזק קיים בטבע הבהמה אלא מחודש. וכיון שכן אין זו תביעה עצמית על בעל הבהמה אלא כלפי הבהמה עצמה.

ועלה על הדעת לומר שזהו הטעם לדין 'צד תמות במקומה עומדת' – שאע"פ שהועד, אך כיון שמזיק על ידי כוונה, יש כעין שיתוף של כח אחר, הרצון והכוונה, ואין הנזק טבעי. ולפיכך היה צד לומר שגם צרורות אליבא דסומכוס הרי זה כשור המועד שיש צד תמות בנזקו (אמת ליעקב לגר"י קמינצקי. ובוה פרש (להלן יט): את הצד לדמות צרורות לקרן לחייב ברשות הרבים).

והנצי"ב הסביר, משום שנוק צרורות אינו מצוי לגמרי כשן ורגל, וצריך ילפותא מקרן כדי לחייבו. על כן סלקא דעתך שיש בה צד תמות, כקרן (וע"ע בדבריו להלן יט. ד"ה בעי מיניה).

(ע"ב) 'מר סבר יש העדאה לצרורות ומר סבר אין העדאה לצרורות'. רש"י ז"ל הביא שני פירושים האם

מדובר בצרורות כדרכם, או בצרורות ע"י שינוי. והתוס' והרשב"א כתבו שהספק על שניהם גם יחד, שזה תלוי בזה. ויש לבאר מה טיבה של העדאה בצרורות לשלם נזק שלם, הלא גם באורחיה ובאופן המצוי אינו משלם אלא חצי נזק? ובשלמא לפירוש שהספק הוא בצרורות דאורחיה, יש לומר משום שלא מצינו לעולם חצי נזק לאחר העדאה (וע"ע להלן), אך לפי מה שרש"י הקשה על פירוש זה שאין שייכת העדאה באורחיה, קשה מדוע עדיף ג' פעמים של שינוי מפעם אחת (או ג"פ) של אורחיה?

ונראה שזהו שכתב רש"י שבאופן של שינוי הרי זו תולדת קרן, ומשלם חצי נזק משום 'קרן' ולא משום צרורות, שאין צרורות אלא ברגל. ולפיכך יש לה העדאה. ולפי"ז כל דיני קרן עליה, שחייב ברשות הרבים, ונתם משלם מגופו.

(וכן מבאר מה' לישנא אחר' המובאת ברש"י להלן יט. מפי המורה. ותלוי הדבר בשתי הגרסאות בגמרא וברש"י להלן בבבאי דר' ירמיה, אם חייב ברה"ר בשינוי בצרורות.

וכך היא שיטת רש"י בכ"מ, שלא נאמרה הלכה של 'צרורות' אלא בתולדה של רגל בלבד, לא בשן ולא בקרן, כמש"כ להלן גבי הטלת גללים. וע' רש"י ספ"ג דכתובות דבהלכה גופה נאמר שהיא תולדת 'רגל' – וע' לעיל ג:).

וכן משמע לעיל ג: שהעמידו דברי רב פפא שתולדותיהן לאו כיו"ב רק בתולדה של רגל, ומשמע שם שבקרן אין שייך תולדותיהן לאו כיו"ב, גם לא באופן של צרורות [והלא היה מרווח יותר לומר דר"פ איירי נמי בצרורות דקרן, וא"ש לשונו 'יש מהן שאינן כיצא בהן', כפי שהעיר באמת ליעקב].

אלא שרש"י כתב (להלן גבי הטלת גללים) שתי לשונות, בצרורות עם תכונות של אב אחר, האם אין בהם דין צרורות כלל או שהם תולדה דרגל. ולפי הצד האחרון אתי שפיר שלא אמרו לעיל בדף ג' 'אמאי קרו לה תולדה דרגל' במה שדומה לה בתכונות, אלא אמרו מצד הדינים, ממונא ופטור רה"ר, כי גם כשלא דומה לה, לעולם הוי 'רגל'. והתוס' שם פרשו באופן אחר, והם לשיטתם בדף יז: ד"ה נובר, שיש צרורות לשן.

וכן מדויק לפי"ז לשון הגמרא להלן 'לקרן מדמינן לה... או דלמא תולדה דרגל' – משמע שאין צד לומר 'תולדה דקרן'. אך נראה שלא דנו בגמרא אלא בשינוי כהטלת גללים לעיסה או בעטה והתיזה, אך לא הוזכר שכוונתה להזיק. ואפשר שלכן אין צד לומר 'תולדה דקרן', אלא שצריכים למילף מקרן שחייב בכי האי גוונא, הואיל ומשונה (וע"ע לעיל ב:). וצריך עיון ובדיקה בכל זה, ולא נכתב אלא להעיר.

בטעמם של הסוברים שהספק הוא גם בצרורות כי אורחיהו, יש לבאר הצד שיש ההעדאה, שמא מה שחייב חצי נזק הוא משום שנוק שע"י צרורות פחות מצוי משאר נזקי שן ורגל, ושפיר יש לומר שאם הועד בדבר, כך דרכו וטבעו, וחוזר להיות כנוקי גופו. (ע' סברא כוז בחדושי הנצי"ב ז"ל. וכ"כ הפני יהושע לעיל ג. ובוה מתפרשים דברי רבנו חננאל והרשב"א להלן יט. שמשמע מדבריהם שבהמה ההולכת במקום שאי אפשר שלא ינתנו צרורות ברגליה – חייב נזק שלם. וע' באבן האול (נזקי ממונא א, ח). גם י"ל שדין ההעדאה בתורה, מלבד היותו ענין מציאותי, גזרת הכתוב הוא להעשות 'מועד' בשלש פעמים (ע' בזה בחדושי ר' ראובן ריש המסכת).

'גללים אצטריכא ליה, סלקא דעתך אמינא הואיל ובתר גופיה גרירין, כגופיה דמי, קמ"ל'. יש
לפרש הסלקא-דעתין שכיון שהגללים כגופה הרי הוא אחראי על נזקם כשם שהוא אחראי על הבהמה ועל שאר ממונו, ויתחייב בנזק שלם, כי מלבד שהם מהווים צרורות של הבהמה, הלא חייב מצד שלא שמר על ממונו, היינו הגללים עצמם (וכדין בהמה שהתיזה צרורות השייכים לבעלים – שחייב נזק שלם מחמת בעלותו על הצרורות עצמן, כמוש"כ הרא"ש להלן יט:). קמשמע לן שאין מתחייב עליהם בעצמם, כי מעת שנוצרו ובאו לעולם – אינם שלו. או משום שכיון שיש כאן נזק רגל (אף כי בצרורות ולא בגופה), הרי זה גופא מונע מלחייב מטעם אש (ע' חזו"א ב"ק א, ד שהביא טעמים אלו לפטרו עליהם משום 'אש', ומסקנתו שם

נתחככה בכותל להנאתה והפילה צרורות – תולדה של שן היא). ורש"י כתב שהצרורות אינן תולדת השן, גם אם יש הנאה להזק (וע"ע בעה"מ ורמב"ן ספ"ג).
 וכן תרגומים שהיו מהדסים (= מרקדים) והעלו עפר או צרורות והזיקו, או שברו כלים ברוח שבכנפיהם – בכלל 'צרורות'.
 וכן עגלה המושכת בקרון וניתזו צרורות מתחת הקרון והזיקו – משלם חצי נזק (רש"י).

דפים יז – יח

לז. מה הדין באופנים הבאים?

- א. בהמה שדרסה על כלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר.
- ב. אדם שזרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל.
- ג. תרנגול שהזיק ע"י עשיית רוח, או חיטוט חבל וכד'.

א. רבא שאל: דרסה על כלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר, האם 'בתר מעיקרא' הולכים והרי זה נחשב נזק בגופה ומשלם נזק שלם, או 'בתר תבר מנא' הולכים והרי הוזהר מכוחה ומשלם חצי נזק כדין 'צרורות'. ואמרו שלרבה פשוט הדבר.

א. לדעת רוב המפרשים, לדעת רבה פשוט שהולכים בתר מעיקרא. ואולם הרמב"ן (במלחמות סוף הפרק) פירש שלרבה הולכים בתר תבר מנא.

וגם להלכה נחלקו ראשונים; לדעת הר"ף (רא"ש וראב"ד ודלא כרמב"ן) והרא"ש והרמ"ה והאו"ז – משלם נזק שלם, שהולכים בתר מעיקרא, כודאו של רבה. וכן נראית דעת הרמב"ם (חובל ומזיק ז, יב) וטושו"ע ורמ"א (שפוד, שצ, ה).

ויש סוברים לחוש לספקו של רבא והמוציא מחברו עליו הראיה (ע' נמו"י מהריטב"א בשם רבו – בדין זרק כלי. וכ"מ שנקט הש"ך (שפוד סק"ז) להלכה), או 'חלוקו' (ע' בעה"מ סוף הפרק). ויש נוקטים להלכה לילך בתר תבר מנא (רמב"ן שם, שכן מפרש דעת רבה כאמור).

ב. דרסה על כלי ברשות הרבים ונזק לרשות היחיד ונשבר שם, יש אומרים שאם הולכים בתר מעיקרא פטור, כאילו נשבר ברשות הרבים (רש"ל בדעת התוס'). ויש אומרים שלענין הרשויות הולכים אחר הנזק הממשי, שנאמר ובער בשדה אחר (רש"ל עפ"י הרא"ש בסי' ב. אך הט"ז (שצ סק"ה) נקט שאף להרא"ש פטור כיון שהכלי מונח ברה"ר שלא ברשות).

ג. יש מי שכתב לתלות נידון זה במחלוקת חכמים ורבי נתן (נג) בשורר שדחף את חברו לבור, אם בעל הבור חייב אם לאו (שיטמ"ק בשם מהר"י כ"ץ עפ"י רש"י נג).

ב. אמר רבה: זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל – פטור.

לפרש"י ורוב הראשונים (כ"ה ברשב"א ברא"ש רבנו יהונתן וריא"ז בסוף הפרק), השובר פטור אבל הזורק חייב, דבתר מעיקרא אזלינן.

ודעת הרמב"ן (בסוף הפרק) ששניהם פטורים; הזורק פטור כי הולכים בתר תבר מנא, והשובר פטור כי בשעה ששבר אין לו דמים. ויש דעה שהזורק פטור מטעם אחר, שמא לא היה נשבר אעפ"י שאומד הדעת נותן שהיה נשבר ולכך אנו פוטרים את השני (עפ"י ראב"ד שם).

מבואר בגמרא שלדעת רבא יש ספק בדבר, שמא הולכים בתר מעיקרא או בתר תבר מנא.

א. כאמור, נחלקו הראשונים להלכה אם הזורק חייב או פטור, או משלם חצי נזק מפני הספק.
ב. זרק חץ או אבן על כלי ובא אחר ושברו, כתבו התוס' והרשב"א שהשני חייב לדברי הכל. וכן פסקו רש"ל ור"ד (שפו סקכ"ח). ויש אומרים בדעת כמה ראשונים שדין 'זרק חץ' כדין 'זרק כלי' (עפ"י רש"ל וקצוה"ח שצ בדעת הרא"ש).

ג. תרנגולים שהיו מפריחים ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהם – משלם נזק שלם. ברוח שבכנפיהם – חצי נזק (מדין 'צרורות', וכחכמים).

תרנגולים שהיו מהדסים על גבי עיסה ועל גבי פירות וטינפו או ניקרו – משלם נזק שלם. העלו עפר או צרורות – חצי נזק. סומכוס אומר: נזק שלם.

תרנגולים שהיו מחטטים בחבל-דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי – משלם נזק שלם. ופירשו בגמרא שלפי הצד שהולכים אחר 'תבר מנא' – משלם חצי נזק על הדלי (שהרי נשבר בפועל מכחו ולא מגופו), אלא אם התרנגול דוחפו גם בשעת השבירה עצמה.

[עוד מבואר בגמרא שחיטוט חבל (באופן חזק, כגון בחבל עבה. עפ"י תוס' ועוד. ועראב"ד נזקי ממון ב,יד) – משונה הוא וחייב חצי נזק אלא אם כן היה מאוס בלישה, שדרכו לנקרו].

הרי"ף הביא האוקימתא דאיל מיניה מיניה (וכן דעת הרמב"ם. מ"מ ב,יד). ופירש הרשב"א שאעפ"י שנוקטים בתר מעיקרא אזלינן, כל שאינו נוגע בדלי אלא בחבל וע"י הפסיקה נשבר הדלי – אין זה אלא צרורות. ואילו הריא"ז פסק שמשלם נזק שלם, שמשעה שנפסק החבל הריהו כשבור.

תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית [בלא שינוי, כגון שהיו שם זרעונים. יט.] ותקע בו ושברו – משלם חצי נזק, כחכמים.

יש אומרים בדעת הרי"ף שלפי ההלכה, משלם נזק שלם, שהואיל והכניס ראשו לתוך אויר הכלי, הרי זה נידון כהזק בגופו ולא בכחו (ערשב"א ועוד).

דף יח

לח. א. נזקי צרורות, האם מגופו משלם או מן העליה?

ב. היש העדאה לצרורות אם אין?

ג. בהמה שהטילה גללים לעיסה, כמה משלם?

א. שאל רבא: חצי נזק צרורות – מגופו משלם [שלא מצינו חצי נזק מן העליה] או מן העליה [שלא מצינו נזק כדרכו שמשלם מגופו]. ורצו לפשוט ספקו מהברייתות ודחו.

מבואר בגמרא שלפי סומכוס שאמר משלם נזק שלם – ודאי משלם מן העליה.

רב פפא סובר שמשלם מן העליה (לעיל ג).

הלכה שמשלם מן העליה (רי"ף) – שרב פפא ודאי ואילו רבא מסופק. ועוד שר"פ בתראה (רא"ש).

ב. שאל רבא: יש העדאה לצרורות מפני שמדמים אותם לקרן, אם לאו, שהרי תולדה של רגל הם. וניסו לפשוט הספק ודחו. [ספק זה אמור רק אם תמצוי לומר אין שינוי לצרורות לרביע נזק, אבל אם יש שינוי, ודאי שלאחר שלש פעמים יש העדאה לחצי נזק ולא לנזק שלם (גמרא יט. ורש"י)].

א. לפי פירוש אחד ברש"י, הספק הוא בהתזות צרורות בשינוי, שלש פעמים. ולפי פירוש האחר [שכמותו נקט לעיקר – לגרסתנו], מדובר בהעדאה של צרורות הניתזים כדרכם. והתוס' הסיקו שהספק הוא בשינוי האופנים, הן בשינוי הן בכדרך. וכן כתב הרשב"א.

(אם נוקטים שיש העדאה בשינוי לנזק שלם, כל שכן בצרורות כדרכן. כן כתב הראב"ד).

ב. כתב הרי"א: הואיל ולא נפשטה הבעיה – אין מוציאים מיד המזיק אלא חצי נזק. ואם תפס הניזק נזק שלם – אין מוציאים מידו.

והנצי"ב כתב (יט). בדעת הרי"ף שודאי אין העדאה לנזק שלם, מפני שנקט יש שינוי לצרורות לרביע נזק. [אך עדיין יש מקום להסתפק בהעדאה בצרורות כדרכם. ותלוי בשינוי תרופתי].

מבואר בגמרא שלסומכוס שמשלם נזק שלם – אין ספק בדבר שאם שינה הרי זה 'קרן' ויש בו העדאה.

ג. בהמה שהטילה גללים לעיסה, רב יהודה אומר משלם נזק שלם ורבי אלעזר (בן פדת. רש"י. ואולם ברא"ה (לד): מבואר שמחלוקת תנאים היא, ולפי"ז צריך לגרוס 'רבי יהודה'. ור"א הוא בן שמוע) אומר: חצי נזק. מבואר בגמרא שנחלקו במחלוקת חכמים וסומכוס האם תשלומי צרורות חצי נזק או נזק שלם, ובאופן שאין שינוי בדבר, כגון שא"א לה שלא להטיל על העיסה [שעומדת במקום צר. ויש מפרשים במשלשלת]. אלא שרצו להשמיענו שאף הטלת גללים נידונית כצרורות הגם שהם באים מגופה.

דף יט

- לט. א. האם יש שינוי לצרורות אם לאו?
- ב. בעטה והתיזה והזיקה ברשות הרבים, מהו?
- ג. התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, מהו?
- ד. היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה שלא להתיז, ובעטה והתיזה והזיקה, מהו?
- ה. 'כח כחו' בנזקי הבהמה, מהו?
- ו. כשכשה בזנבה או באמתה והזיקה, מהו?
- ז. נזקי הבהמה באכילה ובלעיסה, אימתי דינם כ'שן' ואימתי כ'קרן'?
- א. שאל רב אשי: יש שינוי לצרורות לרביע נזק, אם אין. [ספק זה תלוי בשינוי צדדים בפירוש משנתנו; האם כששנו 'היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין... משלם חצי נזק' בצרורות כדרכם מדובר או בביעות]. תיקו.
- לסומכוס המחייב בצרורות נזק שלם, ודאי שבשינוי משלם חצי נזק כדין קרן.
- א. יש שנראה מדבריהם שהספק הוא על כל דיני קרן (ערמב"ם ב,ה ומ"מ), אם חייב ברה"ר או פטור וכד'. ויש אומרים שלענין שאר הלכות ודאי תולדת הקרן הן וחייב ברה"ר ואין מגבים בבבל, ורק לענין חצי נזק נסתפקו לחייב (עפ"י הנצי"ב). וי"א [בדעת רש"י] לאידך גיסא, שודאי אין דין 'צרורות' בקרן אלא ברגל, ומ"מ נסתפקו שמה צרורות בשינוי משלם רבע נזק.
- ב. פשוט הדברים נראה שנשאר הדבר בספק. וכן כתב בנמוקי יוסף, שכיון שלא נפשט משלם רביע נזק ומגופו (ועראב"ד נזקי ממון ב,יז). והנצי"ב פירש בדעת הרי"ף והרמב"ם שנקטו להלכה